

ספרות פנטסיה

פנטסיה, בספרות, בקולנוע ובטלוויזיה, סוגה בדיונית המאופיינת בהסתמכותה המרובה על תופעות ועל יצורים שמחוץ להתנסות האנושית היומיומית, הן ליצירת הרקע לעלילה והן לעיצוב הדמויות ופעולותיהן. רבים מסיפורי הפנטסיה, אם כי בפירוש לא כולם, עוסקים במפגש בין בני אדם "רגילים" לבין עולם על-טבעי ויצוריו – על-טבעי במובן זה שמאפייניו, יצוריו וחוקי פעולתו אינם אלה המוכרים לאדם המודרני, מהתנסותו שלו או מההיסטוריה הידועה לו. המילה "פנטסיה" לקוחה מהשפה היוונית, שם פירושה "דימוי נפשי", וממנה עברה דרך הלטינית לשפות אירופה ולאחרות.

הגדרה

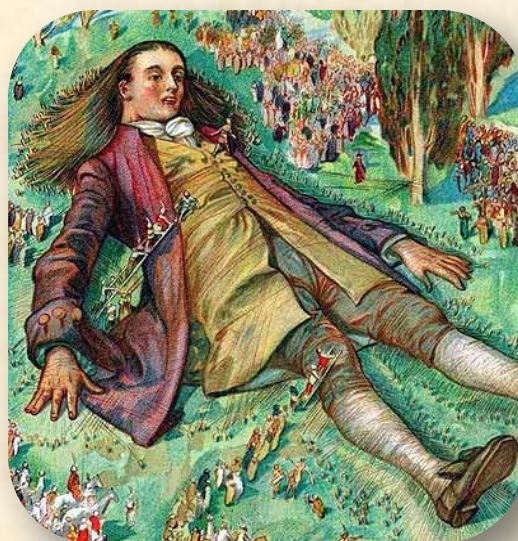
הגדרת הסוגה הפנטסטית והתוויית הגבולות בינה לבין סוגות סמוכות – בעיקר מדע בדיוני, סיפורי אימה, סיפורת לילדים מהסוג המכונה "**סיפורי פיות**" (fairy tales), אגדות עם, סיפורת גותית ועוד – היא עניין מסובך למדי, שנוי במחלוקת מרובה ולא לגמרי חיוני, משום שהסוגות הללו מתמזגות אלה באלה בלא הבחנה מובהקת וחד-משמעית, במקרים רבים. זאת ועוד, רבים מהשולחים את ידם במלאכת הסיווג רואים חלק מהסוגות הללו, אם לא את כולן, כתת-סוגות של הפנטסיה, ולעומתם ישנם המערערים על עצם ראיית הפנטסיה כ"סוגה", לפי הגדרתו של מושג זה בתורת הספרות. במיוחד מטושטשים הגבולות בין פנטסיה לבין מדע בדיוני (מד"ב). סוגה זו, שמוטב להגדירה כתת-סוגה של הפנטסיה, נבדלת משאר הפנטסיה בכך שבה הבלתי-מוכר מוסבר בדרכים רציונליות, או מעין-רציונליות, והעולם הפנטסטי נוהג לפי חוקי הטבע כפי שהם ידועים בעת כתיבתו של כל סיפור נתון. שאר הפנטסיה מוותרת על דרישה זו.

אך חשוב להדגיש כי שינוי חוקי הטבע הידועים לנו לצורך כתיבת פנטסיה – למשל יצירת עולם שבו הכישוף פועל, ו/או אכלוסו ביצורים שאינם מוכרים לזואולוגיה – אין פירושו חוסר כל חוק. נהפוך הוא, כל עולם פנטסטי נוהג לפי חוקים משלו, אבל הוא מציית להם בנאמנות, כדרך שעולמנו מציית לחוקי הטבע הידועים למדע. נכונות הקוראים להשעות את ספקנותם ולקבל את החוקים הללו כרוכה במחיר – המחבר חייב למלא אחריהם בקפדנות. עקביות זו היא אחת מאמות המידה החשובות ביותר להערכת הספרותית של כל יצירת פנטסיה נתונה, מעל ומעבר לאמות המידה הספרותיות הרגילות.

בהקשר זה יש להזכיר את "משפט קלרק" שניסח סופר המד"ב סר ארתור צ'רלס קלרק: כל טכנולוגיה מתקדמת די הצורך, אין הבדל בינה לבין כישוף. כלומר, אם מרכיב כלשהו בעלילת הסיפור מבוסס על טכנולוגיה שטרם פותחה, או על עקרונות מדעיים שטרם נתגלו, אפשר לכנותו בשם "כישוף", ואיש לא יוכל לערער על כך. אך בפועל נודעת חשיבות רבה יותר לשאלה האם המחבר טרח לספק הסבר מעין-רציונלי ל"כישוף", שאז יש לכנותו "טכנולוגיה", או שמא ויתר על הסבר, שאז זהו כישוף לכל דבר. לדוגמה, בסיפורו של מארק טוויין "ינקי מקונטיקט בחצר המלך ארתור" עובר הגיבור מזמן הווה לקמלוט של המלך ארתור ואבירי השולחן העגול, בעקבות חבטה שספג בראשו; זוהי פנטסיה. ואילו בנובלה של ה"ג ולס" "מכונת הזמן" עובר הגיבור מזמן הווה לעולם העתידי של אליו ומורלוקים באמצעות מכונה שעקרונות פעולתה מושתתים על תפיסת הפיסיקה את הזמן כממד הרביעי (הסיפור נכתב עשר שנים לפני פרסום תורת היחסות הפרטית של איינשטיין), ועל הסבר רציונלי-לכאורה של היכולת לנוע בממד זה כמו בכל היתר; לכן זהו מדע בדיוני.

בדומה לכל כתיבה ספרותית אחרת, לכתיבת פנטסיה יכולות להיות מטרות רבות ושונות, אם כי בראשן נמצא תמיד הרצון לספר סיפור להנאת המחבר וקוראיו. כך, לעתים יכולה הפנטסיה לשמש כאלגוריה, לדוגמה "סולון בלודיה" של בנימין זאב הרצל, או כסטירה, לדוגמה "מסעי גוליבר" של ג'ונתן סוויפט. למעשה, הפנטסיה נוחה לצרכים אלה יותר מרוב הסוגות האחרות, משום שקל יותר (היכן שזלזול בכבודה של מלכות הוא עבירה פלילית שעונשה מוות) למתוח ביקורת פוליטית על התנהלותם הקטנונית של גמדי ליליפוט, מאשר על המתרחש בחצר המלוכה האנגלית – גם אם הגזירה השווה בין השניים ברורה לכל הקוראים.

גוליבר של ג'ונתן סוויפט כבול על חוף ליליפוט, ליתוגרפיה צבעונית מהמאה ה-18. סטירה על חצר המלוכה האנגלית (צילום: ויז'ואל/פוטוס)

פנטסיה גבוהה ונמוכה

את הספרות הפנטסטית העשירה והמגוונת ניתן לחלק לתת-סוגות, ושוב, בעיות ההגדרה קשות וקווי הגבול מטושטשים תמיד. מכל מקום, הבחנה חשובה היא בין פנטסיה גבוהה (fantasy high) לבין פנטסיה נמוכה (low fantasy). בתחום הראשון יוצר המחבר עולם שלם, מתווה את חוקי פעולתו (החייבים להיות שונים במובהק מחוקי הפעולה של עולם המציאות, וכאמור, עקביים בדקדקות כלפי עצמם), ומפתח גיאוגרפיה, היסטוריה, פוליטיקה, דמוגרפיה, בלשנות, זואולוגיה, בוטניקה ועוד, כרקע לעלילה עצמה, כמאגר שממנו נלקחות הנפשות הפועלות וכמתווה לחוקיה הפנימיים של היצירה. כמובן, הדמוגרפיה תכלול בדרך כלל יצורים דמויי-אדם שאינם בני אדם "רגילים", הזואולוגיה תכלול חיות אגדיות שונות – הדרקונים הם הפופולריים ביותר, אבל יש עוד כהנה וכהנה – והבוטניקה אולי תכלול עצים מהלכים ומדברים. העולם שנוצר כך עשוי להשיק לעולמנו המציאותי בנקודות מסוימות, אבל השוני בין השניים מרובה. לפנטסיה הגבוהה שייכים "שר הטבעות" של טולקין וספרי הארי פוטר של הולינג, ועוד רבים מאוד.

סצנה מתוך הסרט "שר הטבעות- שני הצריחים" מאת טולקין. שייך לפנטסיה הגבוהה (צילום: איי פי)

הפנטסיה הנמוכה מתרחשת בעולם המציאות המוכרת, שלתוכו פולשים מרכיבים פנטסטיים כמו תפיסה על-חושית (תע"ח, ESP), יכולת כישוף מוגבלת, וכיוצא באלה. דוגמה מובהקת היא סיפורו של פרנץ קפקא "הגלגול", שבו הופך אדם רגיל לחרק בלי כל סיבה שהיא, ונאלץ להתמודד עם תנאי קיומו החדשים. פנטסיה נמוכה, שבה היומיומי והעל-טבעי משמשים בערבוביה, מאפיינת את כתיבתם של רבים ממחברי הפנטסיה הגדולים של אמריקה הלטינית בדורנו, כמו חורחה לואיס בורחס, גבריאל גרסיה מרקס ואחרים. מקובל לכנות את זרם הפנטסיה הנמוכה שהם משתייכים אליו בשם "ריאליזם מאגי".

התולדות הפנטסיה-עד המאה ה-20

ימי הפנטסיה הם כימי הספרות העולמית; למעשה, במשך רוב תולדות הספרות הבדיונית, ספרות ושירה פנטסטיות היו היחידות שבנמצא. כל סיפורי העלילה המהווים חלק מהמיתולוגיות של עמי העולם הם סיפורי פנטסיה, בעיקרו של דבר – החל באפוס גילגמש הבלבי, שנכתב לפי המשוער בסביבות שנת 2000 לפנה"ס. באותה עת בקירוב נכתב גם ספר המתים המצרי, אם כי המרכיב העלילתי בו זעום ביותר. מעט יותר מאלף שנה אחר כך, שוב לפי המשוער, חיבר הומרוס את האיליאדה והאודיסיאה – שתי יצירות פנטסיה שרבים רואים אותן כניצבות ביסוד הספרות המערבית. ממשיכי דרכו העלו על הכתב עוד ועוד סיפורי פנטסיה במסגרת המיתולוגיה היוונית.

מסעותיו של המלך אודיסאוס המתוארים ב"אודיסיאה" של הומרוס (צילום: ויז'ואל/פוטוס)

כ-300 שנה לפני ראשית הספירה הכללית נכתב האפוס הפנטסטי ההודי הגדול **רמיאנה**, וכעבור כמה מאות שנים הצטרף אליו אפוס חשוב נוסף, **מהבהראטה**. באותה עת בערך הופיעו בסין "שירי צ'ו" הפנטסטיים. מבין תרבויות המזרח הרחוק נזכיר עוד את הכתבים ההיסטוריים של יפן, שנכתבו בשפה הסינית במאה ה-8 לספירה וכללו יסודות פנטסטיים, ואת האפוס הפנטסטי הטיבטי הענקי, "עלילות המלך גסר" (Gesar), שהועלה על הכתב לפני כ-1,000 שנה חלקים חלקים, במקומות שונים. הגם שאפוס זה לא נאסף עדיין במלואו בכתובים, משערים שאם ילוקטו כל חלקיו, תתקבל יצירת הפנטסיה הגדולה ביותר שנכתבה מעולם – אולי 20 מיליון מילים. ראוי לציין כי כמעט כל היצירות הנזכרות לעיל, ורבות מבין היתר בעת העתיקה ובימי הביניים, הועלו על הכתב לראשונה בצורת שירה, ולא פרוזה. זהו אחד מהרמזים המרובים לכך שכל הסיפורים הללו סופרו בעל פה זמן רב לפני שהועלו על הכתב; כידוע, הרבה יותר קל לזכור בעל פה בתי שיר קצובים ומחורזים מאשר משפטי פרוזה. גם רוב האפוסים הפנטסטיים הגדולים של אירופה נכתבו לראשונה כשירה – **האדה** הפיוטית האיסלנדית, **שירת הניבלונגים** הגרמנית, שירת רולן הצרפתית, והרבה יותר מאוחר – **קלוולה** הפינית. עלילות המלך ארתור הבריטיות הן בין המעטות שגרסתן הכתובה המוקדמת ביותר (במקרה זה, "תולדות מלכי בריטניה" של ג'פרי ממונמות בן המאה ה-12) היתה בפרוזה, והוא הדין גם בסיפורי אלף לילה ולילה הערביים, שלוקטו לראשונה לפני כ-600 שנה.

אלף לילה ולילה. איור של א' הוגטון, 1880 בקירוב

רוב היצירות הנזכרות לעיל שייכות לתת-סוגה שתוארה לעיל כפנטסיה גבוהה, ורק מיעוטן שייכות לפנטסיה הנמוכה. עם זאת, החל מהמאות הראשונות לספירה הכללית החלה כתיבתן של יצירות דתיות – כתבי הקודש של הדתות המונותאיסטיות ופרשנויותיהם, וכן אלה של אחדות מהדתות הפוליתאיסטיות – וגם אלה כללו במידה מועטה או מרובה רכיבים של פנטסיה נמוכה. יש להבחין כאן בין מעשים שמחוץ לגדר הטבע, אשר נעשו בידי האל במישרין או בעקיפין, כמו קריעת ים סוף – אין זו פנטסיה כהגדרתה לעיל, משום שפעילות "על-טבעית" מעין זו אמורה להיות חלק מהגדרתו של עולם המציאות במסגרת כתבי הקודש – לבין רכיבים פנטסטיים שכנראה השתרבו לכתבי הקודש ממסורות קדומות יותר. לדוגמה, ספרבראשית מזכיר כבדרך אגב (ו' ד') כי "הנפילים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי-כן". אבל גם כאן, אין צורך לומר, הגבולות מטושטשים.

הדתות המונותאיסטיות אימצו יסודות פנטסטיים שהיו קיימים בתרבות לפני הופעתן, וסיגלו אותם למסגרתן. דוגמה מובהקת היא הוספת מרכיב נוצרי

מובהק, החיפוש אחר גביע הקודש, לעלילותיהם של אבירי השולחן העגול. דוגמה אחרת היא הניסיון (שלא הצליח) לתאר את העולם העתידי לבוא אחרי רג'נרוק, מלחמת קץ האלים של המיתולוגיה הנורדית, כתואם את חזון אחרית הימים הנוצרי. בה בעת התפתחו בספרות הדתית של היהדות, הנצרות והאסלאם יצירות פנטסיה משלהן, המשלבות יחדיו יסודות דתיים ופנטסטיים. דוגמה מוקדמת היא ספר חזון יוחנן מן הברית החדשה – יצירה אפוקליפטית פנטסטית. גם ביהדות התפתחה ספרות פנטסטית-דתית עשירה, אף אם אין היא מוכרת לרבים, והוא הדין באסלאם.

חשוב לציין כי המכלול הספרותי העשיר כל כך שתואר עד כאן, גם אם ענה כמעט על כל הדרישות שמציבות הגדרותיה השונות של הספרות הפנטסטית, היה שונה מהפנטסיה המודרנית (שתואר להלן) במובן מהותי אחד: קוראי היצירות הללו ושומעיהן האמינו בדרך כלל בממשותו של העולם הפנטסטי המוצג בפניהם. המילה "בדיון" (fiction) טרם קיבלה את משמעותה הספרותית המודרנית, כיצירה שקוראיה יודעים שאין היא "אמיתית": הדרקונים וגיבורי-העל, המכשפים והקוסמים, הרוחות והשדים, היו אמיתיים לחלוטין, עד כמה שהדבר נגע למחברי היצירות הללו ולקהל הקוראים שלהם.

הפנטסיה, עם מרכיבים דתיים ובלעדיהם, נשארה כסוגת הספרות השלטת באירופה במרוצת ימי הביניים, ורק בבוא **הרנסנס**

החלה התפתחותה של הספרות הקרויה מימטית (mimetic, "חקינית", כלומר ריאליסטית), ביצירות פרוזה ושירה כמו "דקמרון" (1349) של ג'ובני בוקצ'ו, או "סיפורי קנטרברי" (1387 - 1400) של ג'פרי צ'וסר. כתבים אלה כללו אמנם מרכיבים של פנטסיה נמוכה פה ושם, אבל בעיקרו של דבר היו ריאליסטיים. בה בעת נמשכה גם כתיבתן של יצירות פנטסיה לכל דבר, כמו "הקומדיה האלוהית" (1310 - 1314) של דנטה אליגיירי. אלא שבהדרגה החלו הספרות והשירה המימטיות דוחקות את רגלי הפנטסיה. בעולם שנעשה יותר ויותר רציונליסטי, מסתבר, לא נותר עוד מקום לכתיבה שאינה מעוגנת היטב במציאות. ויליאם שייקספיר היה אחד האחרונים, עד למאה ה-20, שכתביהם חובקים גם את הפנטסטי וגם את המציאות: לצד מחזות ריאליסטיים כמו "יווליוס קיסר", "המלט" ו"ריצ'רד השלישי", שאמנם הכילו רכיבים של פנטסיה נמוכה, ומחזות אחרים שהיו מימטיים מכול וכול ("אותלו", "רוב מהומה על לא-מאומה" ורבים אחרים), חיבר שייקספיר גם את "חלום ליל קיץ" ו"הסערה", שניהם מחזות של פנטסיה גבוהה (למרות אזכור שמותיהם של מקומות מציאותיים כמו אתונה או מילנו).

אך בשנים שלאחר מכן הודחה הפנטסיה למעמד של ספרות ילדים, לכל היותר. אפילו יצירות שלא נכתבו לילדים מלכתחילה, כמו לקט סיפורי העם של האחים גרים ו"מסעי גוליבר" של סוויפט, הוסבו במהירות לסיפורי ילדים משעשעים (או מפחידים מטעמים "חינוכיים"), ומקורותיהם כמעט נשכחו מלב. המחברים שהמשיכו לכתוב סיפורי פנטסיה למבוגרים היו מתי-מספר, ויצירותיהם לא הטביעו חותם של ממש בתולדות הספרות המודרנית (מארק טוויין, לדוגמה, הנציח את שמו בזכות "הקלברי פין" ו"טום סויר", ולא בזכות "ינקי מקונטיקט"; בדומה לכך, סר ארתור קונן דויל התפרסם בזכות שרלוק הולמס ולא בזכות ספריו הפנטסטיים כמו "העולם האבוד").

חלום ליל קיץ השייקספירי (מתוך מאגר גטי אימג' בנק ישראל)

הפנטסיה במאה ה-20 ואילך

המצב השתנה במחצית הראשונה של המאה ה-20, עם הולדת המדע הבדיוני. סופרים כמו ה"ג ולס, אדגר רייס בורוז, לורד דנסני ואחרים חיברו בתחילת המאה, או זמן קצר לפני כן, סיפורי מדע בדיוני גובלים בפנטסיה, או אף סיפורי פנטסיה לשמם. אבל אלה היו מעטים, ונחשבו שוליים, עד לבואו של ג'ר"ר טולקין. יצירתו הראשונה, "ההוביט" (1937), היתה סיפור ילדים לכל דבר (אף שהמחבר הביע לימים את צער על סגנונו המתנשא). אבל הספר שנועד לשמש כהמשך ליצירה זו, "שר הטבעות" (1954 - 1956), היה ספר של פנטסיה למבוגרים, שכמוהו לא נראה כמעט בתרבות המערבית זה מאות שנים. הפופולריות העצומה של "שר הטבעות", שראשיתה עם פרסום המהדורה השנייה שלו ב-1966, חוללה מפנה. סופרי פנטסיה רבים, שעד אז "כתבו למגירה" מחשש שלא ימצאו מו"לים (כפי שהודתה אורסולה לה גוויין), החלו לפרסם את יצירותיהם. אחרים, כמו מרווין פיק הבריטי, שפרסם את טרילוגיית "גורמנגסט" בין 1946 ל-1959 בלא שעורר עניין רב, זכו פתאום לקהל קוראים. ועוד רבים אחרים הצטרפו לגל הגואה של ספרות פנטסטית, הגודש את חנויות הספרים בימינו. חלק ניכר מהגל הזה משתייך לזרם הקרוי כיום "חרבות וכשפים" (sword and sorcery), או "פנטסיה גיבורית" – פנטסיה גבוהה, שעלילתה היא סיפור הרפתקאות המתרחש בעולם מומצא ובו קוסמים ופיות, חרבות בעלות כוחות קסמים, חיות אגדיות וכל שאר מרכיביו של עולם הפנטסיה של ימי הביניים, לרבות "שר אופל" – כוח הזדון הכמעט כלי-יכול, שמעשי רשעותו והמאבק נגדו מספקים את הכוח המניע לעלילה. רבים מאלה הם חיקויים מודעים של "שר הטבעות", אך רבים אחרים ניצבים על רגליהם שלהם. אגב, אחד המאפיינים המעניינים של ספרות זו, ושל שאר סוגי הפנטסיה הגבוהה, הוא ריבוי הכרכים. המצאתו של עולם שלם היא עבודה קשה, והמחברים שהשקיעו את זיעת אפיהם ביצירת עולם עקבי, הנוהג בשלמות לפי ההיגיון המיוחד לו, מעדיפים במקרים רבים לחבר עלילה נוספת באותו עולם, מאשר ליצור שוב עולם חדש יש מאין. ימים יגידו אם הספר השביעי בסדרת הארי פוטר היה באמת האחרון.

זרם מודרני אחר הוא הפנטסיה המדעית – שימוש ברכיבים מן המדע ליצירתו של עולם פנטסטי. ראשיתו של זרם זה מוקדמת יחסית, וניתן להתחקות אחר מקורותיו אל "פרנקשטיין" של מרי שלי (1818) ואל אחדים מספריהם של ז'יל ון וה"ג ולס (למשל, "האי של ד"ר מורו"); אך כיום הוא הולך ומתרחב. לדוגמה, סדרת "רוכבי הדרקונים של פרן" מאת אן מק'קפרי החלה כפנטסיה גבוהה, אך עד מהרה שולבו בה יסודות מדעיים כמו הנדסה גנטית, והיא הפכה לפנטסיה מדעית.

עוד זרם, מתחום הפנטסיה הנמוכה, מכונה כיום "פנטסיה אורבנית". בניגוד לפנטסיה הגבוהה, שרקעה הוא כמעט תמיד עולם דמוי-ביניימי של אחו ויער, עלילות הסיפורים השייכים לזרם זה מתרחשות במציאות עירונית מודרנית, אולם כוללות רכיבים פנטסטיים מובהקים. ספריו של סטיבן קינג, לדוגמה, במידה ואינם משויכים ל"ספרות אימה"

כסוגה בפני עצמה, צריכים אם כן להימנות על הפנטסיה האורבנית. עם זאת, לא כל ספרות האימה היא פנטסיה אורבנית – כתביו של הווארד פיליפס לבקרפט, למשל, שייכים לפנטסיה הגבוהה.

כאמור, הפנטסיה נכתבה תחילה כשירה, ובהמשך כפרוזה. חדירותיה לתחום התיאטרון היו מועטות יחסית, בשל הקשיים המובנים מאליהם הכרוכים בהצגה אמינה של דמות על-טבעית על הבמה. ואכן, היו שמתחו ביקורת על "חלום ליל קיץ" של שייקספיר, כמציג תביעות כבדות מדי כלפי הצופים: האין הם נדרשים לדמיון לעצמם כי חלק מהדמויות שהם רואים לפנייהם אכן מסוגלות לתפוס מחסה בשעת הדחק בתוך ספולולים של בלוטי אלון? קולנוע, לעומת זאת, היה אפשר להתגבר על מכשלה זו בעזרת הנפשה. וולט דיסני ניצל זאת היטב, בשורה של סרטי פנטסיה המיועדים לילדים ("שלגיה", "סינדרלה", "במבי" ועוד). בהמשך, ככל שהתפתחו הטכניקות השונות של פעלולים – ובמיוחד עם הופעת הגרפיקה הממוחשבת – החלו להופיע סרטי פנטסיה "חיים" (להבדיל ממונפשים), רובם מבוססים על הספרות, מיעוטם בעלי עלילה מקורית, וכולם משתייכים לאחד הזרמים הספרותיים הנזכרים לעיל.

זרם אחר, נפרד משאר הפנטסיה במובנים רבים אך שייך לה בכל זאת, נולד במסגרת הקומיקס, המשלבת ייצוג גרפי ותוספות מילוליות. זהו זרם "גיבורי-העל" (superheroes), שנעשה פופולרי בארה"ב בשנות ה-30 וה-40 של המאה ה-20, ובהמשך התפשט מהקומיקס אל הקולנוע, הטלוויזיה ואף הספרות. רוב גיבורי-העל הללו, שהידועים מביניהם הם סופרמן, ספיידרמן וקפטן אמריקה, נראים כאנשים מן השורה, אך למעשה הם מחוננים ב"כוחות" מיוחדים במינם (למעשה, ביכולת כישוף כזו או אחרת), ומנצלים אותם למלחמה נגד הפשע, ובייחוד נגד מדענים מטורפים המבקשים להשתלט על העולם. בטמן, גם הוא מן הידועים שבגיבורים הללו, שונה מהם בכך שאין לו כוחות-על, אלא רק ידע מדעי עשיר בצירוף למשאבים כלכליים מרובים. למרות כל השוני, המתחמים אחר שושלת היוחסין של סופרמן אולי יצליחו להגיע אלהרקלס היווני.

הארי פוטר וחדר הסודות (צילום: איי פי)

את כוחות הרשע. גודש האירועים והמשימות אינו משאיר מקום לזוטות כגון אופי הדמויות או קונפליקטים אמיתיים ומעמיקים שיתבלו את הספר בדרמה טובה. מאחר שכל מי שקרא מימיו אפילו ספר פנטסיה נוסחתית אחד יכול לנבא את המתרחש החל מהפרק הראשון, הופכת צליחת העלילה למלאכה סיזיפית של ממש. הכל צפוי והרשות נתונה לגיבורינו להמשיך עד הסוף הידוע מראש.

את הנוסחה הזו בחר ח. קוגל לתרגם לכאורה מהשפה הארגוסית הקדומה. יתכן שהתרגום משפה כה ארכאית הוא שאחראי לניסוחים התמוהים שבהם אנשים לוחשים מבעד לשפתיים סגורות, בעוד אישוניהם מזנקים עד לגבותיהם והם מתייסרים מכאבים שהונחלו לידיהם, אבל סביר יותר להניח שמדובר בליקוי חמור בהבנת השפה העברית. אפילו העטיפה אינה חפה מטעויות בעברית פשוטה, כשמתברר שישנם בספר "יצורי זדון הנמלכים על ידי ישויות אופל". כל עמוד מביא בכנפיו שפע של מטאפורות גרועות, ניסוחים שגויים, עברית מאונגלזת למהדרין וכמות ממוצעת של עשרים סימני קריאה. כל אלו הופכים את "חרב אלף הראמות" לפנטסיה נוסחתית רעה הכתובה רע, המציגה אותם אלמנטים לעוסים היטב, ברוטב עילג ונטול מעוף לחלוטין. עוביו של הספר והצהרתו של היוצר עצמו מעידים על כך שהושקעה בו עבודה רבה במשך זמן רב. אין לי אלא להצר על כך שאלו הושחתו לריק. אל תתפתו להגדרה "פנטסיה", לכריכה הקשה או לתמונתו של המחבר עם חרב גדולה בגב הספר, יש ב"חרב אלף הראמות" דברים רבים, אבל דמיון אינו אחד מהם.

אם בכלל אופן בא לכם לנסות ליצור לעצמכם סדרת פנטסיה נוסחתית, הנה המרשם. נא לקחת לפחות אחד מכל אחד ולפנות להוצאת הספרים הקרובה למקום מגוריכם:

העולם

תנו לו איזה שם מפוצץ ואז תתחילו למפות. את המפות כמובן יש לצרף בתחילתו של הספר, כדי שהקוראים לא ילכו לאיבוד. שימו לב שאתם כוללים יערות עבותים, שרשרת הרים לא חדירה אחת לפחות, איזה מישור מלא עשב שממנו נוכל לקחת את הסוסים, לפחות עיר מעטירה אחת בשביל הטובים, מצודת חושך מאיימת אחת בשביל הרעים (נהוג למקם אותן זו מזל, אבל לא חייבים). תוודאו שיש חום עז בדרום, המאוכלס באופן מסורתי בדמויי בדואים, ותדאגו לקור נשכני בטונדרות הצפוניות, שיכילו, כמובן, נורדים מסוג זה או אחר. אנא הקפידו על חלוקה נאותה לטוב ולרע – הטובים בצפון והרעים בדרום, כמו תמיד.

שפות

על פי טולקין, אתם לא חייבים לטרוח ולייצר חמש שפות שונות עם סימני כתב מובחנים. מספיק שתהיה שפה קסומה שתשתייך לכוחות האור (תנו לאלפים ולקוסמים להשתמש בה בעיתות משבר) ושתכיל בעיקר אותיות אהוי, ותנו לרעים איזו שפה משברת שיניים עם הרבה אותיות שורקות ופצקרשת. מומלץ להשתמש במיני גופנים שונים ולא לשכוח גרשיים ומקפים לרוב, ובבניין ג'שהרק'-טוליק'את' נתנחם.

טולקין, המלומד האוקספורדי עם יציאת "שר הטבעות: שיבת המלך", כונן את הסגנון הספרותי שנהוג להגדיר כפנטסיה אפית, זו שבה מתנגשים כוחות האור בכוחות השחור על אדמתה של יבשת דמיונית בתקופת ימי הביניים שלה, המאוכלסת ביצורים ששועתקו ממיטולוגיות קדומות. די בטוח שההגדרה הזו לא הייתה בראש מעייניו. אותו עניין הרבה יותר להמציא דקדוק לשפות שיצר ולבנות אילנות יוחסין מורכבים לגיבוריו. הצלחתה הפנומנאלית של הטרילוגיה נתנה השראה ליוצרים רבים שקראו והפנימו ורצו גם, ובכך דנו אותנו לאותן סדרות אינסופיות המתהדרות בשמות כמו "כישור הדרקונים של מכשפי חרב האלפים הסתויות".

בשל העובדה שכל היצירות עוקבות במידה רבה אחר הנוסחה הטולקינאית או פיתוחיה המאוחרים, הן מוכרות כ"פנטסיה נוסחתית", וזכו לקיתונות של בוז מצד אחד ולקהל מעריצים עצום מצד שני, מעריצים שממשיכים לשמור אמונים גם לאחר עשרות כרכים, בהם דנים הגיבורים בשאלות מכריעות כמו איך לקרוא לחרבות שלהם ומה בדיוק לובשים כשיוצאים להציל את העולם.

ניתן לקחת את מרכיבי הנוסחה או לפחות חלק גדול מהם, ולייצר פנטסיה אפית טובה, ואפילו טובה מאוד. עוזר להיות הראשון, כמו טולקין, אבל לא חייבים. אפשר גם לאתגר את הנוסחה כפי שעושה רובין הוב בטרילוגיית "הרואים למרחוק" שלה; אפשר להפוך אותה לדיון מרהיב על גבולות הדמיון, כמו ב"סיפור שאינו נגמר"; ואפשר לפלרטט איתה באופן חתרני ונפלא, כפי שעושה ג'ורג' ר.ר. מרטין. לפעמים מספיק אפילו להכניס אל תוך הפורמולה נטולת הויטמינים הזו די הומור ומודעות עצמית, כפי שעושה דייוויד אדינגס.

לעומת המעטים שהצליחו לעשות מהפנטסיה האפית ספרות של ממש עומדים עשרות כרכי הסדרות הבלתי נגמרות והכתובות רע, שמאכלסות בשנים האחרונות את מדפי הפנטסיה ומשלשלות סכומי עתק לכיסיהם של החקיינים משוללי הדמיון שהנפיקו אותם, כמו טרי ברוקס (סדרת "שנארה") רוברט ג'ורדן ("כישור הזמן") או הצמד הנצחי וייז והיקמן ("רומח הדרקון").

אל מי שהצליחו לייצר ספר עב כרך במשקל נוצה הצטרף לאחרונה גם נציג משלנו, ח. קוגל. ספרו - הראשון בסדרה, כך נראה - "חרב אלף הראמות" (הוצאת ידיעות אחרונות), מביא את סיפורו של ארמדין, עולם קרוע במלחמה אכזרית בין האור לשחור. כדי להציל את ארמדין מתאגדת לה חבורה אקלקטית שמורכבת מכל החשודים הרגילים במקרים כאלו, ויוצאת להציל את העולם.

קוגל לא מקמץ. הוא נותן לנו לא פחות משבעה יהלומים קסומים וחרב מכושפת ובעלת כוחות אדירים. כמו במשחקי פקמן הישנים נאלצים גיבורינו לאסוף את כל היהלומים (זה לא קורה עד סופו של הספר הראשון, אל דאגה), למצוא את החרב ולעבור מכשולים משמימים לרוב לפני שיוכלו להכניע

נהוג לטעון כי "האודיסיאה" הינו אבי כל הקווסטים. ניסיונות של אודיסיאוס לשוב לאיתיקה יצקו את התבנית המוכרת של גיבור עשוי ללא חת היוצא למסע זרוע סכנות והרהר הרפתקאות בחיפוש אחר דבר זה או אחד. זו יכולה להיות גיזת הזהב של הארגונאוטים, הגביע הקדוש של אבירי השולחן העגול, או לחילופין, חרבות קסומות, יהלומים מכושפים, טבעות עוצמה ושאר אקסטרז גבריים למהדרין, בדרך כלל (בקווסטים הגברים לובשים את הטבעות והנשים מביאות את הילדים). החיפוש אחר תיק לואי ויטון המכושף או נעלי מנולו בלניק הקסומות עדיין לא נכתב. קארי, לטיפולך.

הגיבור

המהדרין מביאים אותם מכפר קטן ושכוח אל, שבו רעו פרות, חלבו חזירים או במקרים קיצוניים, הלכו על המים. בגיבורים הראשיים של הפנטסיה הנוסחתית תמיד יהיה משהו מרוחו של האיש מנצרת. הם בדרך כלל בני מלך אבודים, יתומים בני יתומים או בניהם של נגרים ישרי דרך. בסך הכול נערי פרובינציה שעדיין לא העלו תער על לחייהם (למרות שהם אמיצים ללא חת), והנה נסחפו מכוחו של יעוד וגורל אל תוך הרפתקה קסומה. הם יבלו את חציו של המסע כשהם חולמים על פרותיהם או משתוקקים לשוב אל חיק חזיריהם האהובים ולא יבינו למה לעזאזל הם שם. במקרים רבים הם יצטרכו למות או לספוג פצעים קשים במלחמתם נגד כוחות השחור (ע"ע), אבל ישלימו עם שליחותם ויצילו את העולם במיטב המסורת המשיחית, כמובן.

השבועיה הסודית

בשביל קווסט ראוי צריך לארגן חבורה ראויה. רוב החבורות בספרי הנוסחה מורכבות מנציג לכל אחד מהגזעים "טובים". אחרי שתחליטו על הגזעים שאתם רוצים (כל עוד הם כוללים סוג של אלפים, גמדים כאלה או אחרים, זוטונים/קנדרים/הוביטים ובני אדם, כמובן) תוכלו לבנות את החבורה. בשלב זה אתם יכולים לבחור בין האופציות הבאות: נסיכה יפיפייה מממלכה אבודה, אלף תמיר גזרה וקל רגליים, גמד עצבני ורטנני, קוסם רב עוצמה, כוהן בעל כוחות ריפוי קסומים, גנב ערמומי, בריון קשקשים מסוקס, וכמובן, הגיבור (ע"ע). ברשימה בסיסית זו אפשר כמובן לעשות שינויים והחלפות. יתכן והנסיכה היא מסוקסת וערמומית והגמד יפיפה וקל רגליים, אבל עדיף, לפחות בהתחלה, ללכת על האופציות הבטוחות. זה לא שרק, חברים.

עמק הסוסים

לפני הכול יש לדאוג לידידינו לכלי תחבורה נאותים, כלומר, לסוסים. כמויות המילים שנכתבו בספרי פנטסיה נוסחתית על סוסים או על בהמות רכיבה דמויות סוסים, יכולה הייתה למלא את כרכים ב' וג' של יוליסס. הם רוכבים (בדרך כלל בגשם המרפח את הקרקע ומתיז בוץ מפרסות הסוסים) ושירים (בדרך כלל שירים עליזים על סוסיהם האמוצים). בין לבין הם מחליפים פרסות שנפלו או מיילדים סוסות בהריון. ברגעי משבר קשים נוטים בני החבורה לאכול את הסוסים שלהם כדי לא לגווע ברעב, ואז להרגיש רע מאוד עם כל העניין.

האקפלקיבר

הגיע הזמן להצטייד. אנא שלפו את כלי הנשק שלכם וודאו שהאצבע לעולם לא על ההדק. חרבות הן כמובן הנשק הרווח ביותר, עדיפות תינתן לקסומות, שבורות, מכושפות או סתם כאלו שנשלפו מתוך סלעים. אם אין להן עדיין שם זה הרגע לתת להן. או שתמציאו איזה משהו באחת מהשפות הקסומות שלכם (ע"ע) או שתתנו להן שמות תיאוריים, כמו "משברת העצמות" או "קוטלת הדרקונים".

הדרקון

אביזר חובה. אל תצאו מהבית בלעדיו. בכל ספר פנטסיה נוסחתית צריך לפחות דרקון אחד, לפעמים יש שניים (אחד לטובים ואחד לרעים). צבעי הדרקונים חשובים מאוד, כמובן. האדומים, ירוקי הרעל, והשחורים הולכים לרעים ואילו הכחולים והלבנים הולכים לטובים. אין לבטוח בדרקונים בצבע צהוב או כתום. הם הפפכים בדרך כלל. מתקדמים שאינם מחבבים דרקונים יכולים להתנחם בביברים שלמים של יצורים גדולים ומרושעים, מעכבישי ענק ועד לטרולים זועמים, אבל דרקונים זה כמו כסף בבנק.

כוחות השחור

בניגוד למסעות שמטרתם שיבה הביתה מול כל המכשולים (אודיסיאוס) או כאלו שמסורים למציאתה של אם אובדת (מרקו) או לגילוי של חפץ בעל ערך מוסרי (הגביע הקדוש), התיבה האבודה, הבוהן של מוחמד), רוב רובה של הפנטסיה הנוסחתית עוסקת בעניין עצמו, כלומר במלחמת החורמה בין כוחות האור לכוחות השחור. שימו מכשף מרושע, אל חורש רעות, אימפריית רשע או קואליציה אגרסיבית מסוג כלשהו בצד אחד, ותנו לגיבור, לחבורתו המסורה ולסוסייהם המותשים ללחום בהם עד מוות ולנצח, כמובן. העולם כפי שאנחנו מכירים אותו מהמפות הצבעוניות שצירפתם עבורנו, עומד לפני הכחדה אידיאולוגית, שתשליט את שלטון הרוע בכל. רוב ספרי הפנטסיה הנוסחתית לא מבזבזים זמן יקר, שניתן להקדישו לתיאורי בגדים מפורטים או לחישולי חרבות אינטנסיביים, על ניסיון לדון באופן מעמיק בסיבות למלחמות העולם הללו. הרעים הם, ובכן, רעים. הם בדרך כלל שחורי מלבוש או פנים, מכוערים כדבעי ולא נחמדים לחיות המחמד ולעבדים שלהם. הטובים הם כמובן טובים, בהירי מלבוש ופנים, שזוכרים להפריד את הזבל שלהם למטרות מחזור ונחמדים מאוד לעבדים שלהם.

רומנטיקה

לא חייבים, אבל אפשר. הפנטסיה הנוסחתית לא משיקה אלף ספינות בשביל בחורות, חוץ מהמקרים שבהן הבחורות הללו הן מכשפות רבות עוצמה. בדרך כלל יש סיפור אהבה טהור אחד או שניים, כזה שבו האוהבים מביטים זה בזו בעיניים מכוכבות ערב הקרב וזוכים להתאחד לאחר ניצחונם של כוחות האור. בדרך כלל נוטים להתעלם מקיומו של סקס, בין אם הוא למטרות רבייה ובין אם הוא למטרות בידור, כי אין זמן וצריך להציל את העולם וכל זה.

ספרי הפנטסיה הגדולים ביותר

בימים עברו נהגו משרטטי המפות הקדומים לכתוב את המשפט "מעבר לנקודה זו ייתכנו דרקונים" בכול מקום בו הסתיים היקום הידוע להם. עם השנים נעלמו הדרקונים ונפלו טרף לתשוקתו הבלתי ניתנת לשבעה של האדם לידע, ועמם נעלמו גם הכישוף והקסם בהם השתמשו להסביר את הבלתי מוסבר. כאשר לא נשאר מקום על פני האדמה בו יכלו הדרקונים להסתתר, הם נסוגו אל המקלט שאינו מכזיב לעולם: הדמיון האנושי.

ספרות הפנטסיה הפכה למקום מפלטם האחרון של המיתוסים והאגדות בעולמנו ובית לכול הגמדים, הקוסמים והמכשפים שנתרו. אולי משום ריבוי ספרי הפנטסיה שגיבוריהם הם צעירים נמוכי קומה, (כמעט מחצית מספרי הרשימה הזו, למשל) קיבל הז'אנר תווית של ספרות ילדים בלבד. אם מדע-בדיוני נחשב לספרות עבור ילדים חנונים עבי משקפיים בעלי עניין בפיסיקה, הרי שקוראי הפנטסיה הם סתם ילדים שאוהבים ללבוש גלימות מסדינים ולשחק D&D. זה לא יכול היה להיות רחוק יותר מן האמת. לפניכם 25 מספרי הפנטסיה המשובחים ביותר שיצאו בעברית ושייקחו ואתכם רחוק יותר ועמוק יותר מכפי שחשבתם שאפשרי.

ג'ר.ר. טולקין, הוצאת זמורה

1. טרילוגיית "ער הטבעות"

ביתן (קיטעונים מופיעים בסרטון המצ"ב)

בגיל חמש-עשרה ישב ילד אחד בעל תאוה בוערת לשפות, והמציא את המשפט הבא: "אלן סילה לומן אומנטיאלבו". הפרוש הוא "זרח כוכב על פגישתנו". המשפט הפך לברכה הקבועה של בני-הלילית, המופלאים שביצורי הארץ התיכונה, והילד ההוא היה למלך הפנטסיה, ג'ון רונלד רעואל טולקין - יוצר העולמות הגדול ביותר של כל הזמנים. ממציאם של עמים, שפות וארצות, טולקין ביקש לברוא מיתולוגיה חדשה והצליח ליצור ז'אנר שלם ועולם מלא שאין שני לו: קסום, מופלא ומאיים. מי שכבר קרא לא זקוק עוד למילים. מי שעדיין לא, מי ייתן ויזרח כוכב על פגישתכם.

2. סדרת "נרניה"

ס.י. אס. לואיס, הוצאת זמורה ביתן

(קיטעונים מופיעים בסרטון המצ"ב)

לואיס היה חברו הטוב של טולקין ובורא עולמות לא קטן בזכות עצמו. סדרת שבעת הספרים על נרניה, השואבת את השראתה מיצירתו של מילטון, "גן-העדן האבוד", הביאה לעולם את אסלן, האריה הגדול, את נרניה הקסומה, בה החיות מדברות ואת לואיס, אדמונד, פיטר וסוזן, ילדי משפחת פיונסי, שנכנסו יום אחד אל ארון בגדים ישן ומצאו את עצמם בהיכל התהילה של ספרות הפנטסיה.

3. הרפתקאות אליס בארץ הפלאות

"מבעד המראה"

לואיס קרול, הוצאת הספריה החדשה

(קיטעונים מופיעים בסרטון המצ"ב)

לואיס קרול, יוצרה של אליס, הגיבורה ההגייונית ביותר בספרות, הנופלת במורד מחילת הארנב אל עולם האי-הגייון של ארץ הפלאות. ספר שזכה לכבוד (המפוקפק?) שיכתבו עליו תלי תלים של מילים המנסות לנתח אותו ואת אישיותו של יוצרו, אבל נשאר כשהיה: סיפור התבגרות וחניכה מדהים, בלתי מפוענח, מסחרר ומתפוצץ מרוב דמיון.

4. "הסיפור שאינו נגמר"

מיכאל אנדה, הוצאת לדורי

(קיטעונים מופיעים בסרטון המצ"ב)

הספר שבתוך הספר שבתוך הספר. כמו שמו של קובץ הסיפורים למבוגרים של אנדה, גם "הסיפור שאינו נגמר" הוא ראי בתוך ראי. ממלכת פנטסיה, אותו תחום עצום ומסתורי של הדמיון, נמצאת בסכנה. היחיד שיכול להציל אותה הוא מי שקורא בספר "הסיפור שאינו נגמר". במקרה זה היה ילד שמן ואומלל בשם בסטיאן בלזארז בוקס, אבל זה בקלות יכול היה להיות אתה או את. לקרוא, לקרוא ולקרוא שוב כדי לגלות את מגוון הרבדים העצום של הספר המושלם הזה. פנטסיה במיטבה.

5. "אגדות" (כרך 1+2), בעריכת רוברט סילברברג, מאנגלית: רחביה ברמן ויעל סלע, הוצאת אופוס

איך שולחים דואר בפרן? האם נשים יכולות ללמוד כישוף בארץ-ים? איך מצליח אביר לא משוח להשפיע על היסטוריה של שבע הממלכות? אם כבר קראתם את ספריהם של אורסולה לה-גוין, אן מק'קפרי, ג'ורג' מרטין וכתבי הפנטסיה הנוספים המופיעים בקובץ המשובח הזה, אין ספק שתמצאו לדעת עוד על העולמות שיצרו. אם עדיין לא קראתם, זוהי נקודת התחלה מצוינת.

6. "הנערה ואביר המילה", טרי ברוקס, הוצאת עם-עובד

ברוקס מוכר בעיקר כחוקיין טולקין בינוני, אבל הנערה שלו היא משהו אחר לגמרי. נסט היא בת 14, גרה בעיירה תעשיתית, מאוהבת בשכן, והיורשת של כוחות קסומים שמסייעים לה ללחום באופל. תערובת של סיפור התבגרות פרוורי רגיש עם מיתולוגיה ולשית, אגדות אינדיאניות, אקולוגיה ורומנטיקה.

7. "שיר טהירה", אמיר אור, הוצאת חרגול

אור מנסה את כוחו במלאכה ה"טולקינית" של בריאת מיתולוגיה פנטסטית לעם דמיוני, ועושה זאת בפרוזה שקולה ונפלאה. המיתוס הטוכארי שיצר שואב בעלילות הגבורה, הנקמה והאהבה שלו מוטיבים והשראה מן המיתולוגיה היוונית ומהמהארבאטה ההודית. לי הספיקו שתי המילים הראשונות כדי להתחיל לחייך - "היו היה".

8. הטריולוגיה של "ארץ-ים", אורסולה לה-גוין, הוצאת זמורה ביתן

הרבה לפני הארי פוטר היה גד הנץ. ילד נמהר ומוכשר שהפך לרב-מג הגדול מכולם בארכיפלג האיים של ארץ-ים. הקוסמת האמיתית בסיפור הזה היא אורסולה לה-גוין עצמה, מהמשובחות שבסופרות המד"ב, הפנטסיה ובכלל. לה-גוין יוצרת באלכימיה מכושפת עולם שלם שמבוסס על האמונה העתיקה בכוחה של המילה (זוכרים את "ויאמר אלוהים") וחשיבותו של השם המפורש. טריולוגיה נפלאה מעבר לתאור.

9. "עיני הדרקון", סטיבן קינג, הוצאת מודן

עיבוד "קינגי" לתבנית אגדות מוכרת: מלך זקן, יורש צעיר ומכשף רע. זה לא יכול שלא להסתיים בטוב. גם פה נפגוש את פלאג, התגלמות הרשע עלי אדמות שמופיע ברבים מספרי קינג. הפעם הוא מתכנן להפיל את הממלכה בעזרתו של ילד קטן אחד שצמא לאהבת אביו. בדרך יהיו קשיים, מאסר, רגשות אשם ודרקון מת אחד, אבל אל דאגה, באגדות כמו באגדות, הם יחיו באושר ואושר.

10. סדרת "הארי פוטר", ג'יי. קיי. רולינג, הוצאת ידיעות אחרונות

מספרים שיש כמה אנשים במדבר קלהארי שלא מכירים עדיין את הילד הממושקף בעל הצלקת המכושפת. אל חשש. ברגעים אלה ממש המשאיות עם תיקי ה"הארי פוטר" ויומני הוגוורטס חונות ליד המאהל שלהם. חשוב לזכור שלפני ההייפ וההסטריה, נמצאים ספרי התבגרות נפלאים, מלאי דמיון, השראה וטעם של פעם, שלמדו היטב מגדולי הז'אנר.

11. "סיפור המלחמה באחו", וולטר וונגרין, הוצאת זמורה ביתן

לשוונטקלייר, התרנגול המוצלח ביותר בעולם, יש בעיה חדשה עם רשע עתיק יומין, שמאיים על החווה השלוח עליה הוא שולט בחכמתו. ספר שלא מנסה אפילו לרגע להיות "חוות החיות" ומצליח להדהים, לבדר ולעורר הערצה לבעל הכרבולת האמיץ ביותר בעולם. מבריק.

12. "חרב השאול", מייקל מורקוק, הוצאת עם-עובד

אבל גם "מגילת החרבות" ועוד. מורקוק הוא מלך הגותיקה ואלריק, המלך הלבקן בעל החרב המכושפת, הוא אחד הנגטיבים היותר מעניינים, בצבע וברוח, לארתור ולאקסקליבר שלו. פנטסיה "קשה" מלאת קסמים וכשפים, טוב רע (למרות שלא תמיד ברור מי הוא מי), והרבה דם שפוך.

13. "על הסף", אורסולה לה-גוין, הוצאת כתר

אורסולה לה-גוין מופיעה ברשימה זו בפעם השניה משתי סיבות טובות. האחת – אני אוהבת אותה, והשניה – כי אין שניה לה. "על הסף" הוא סיפור אהבתם של נער ונערה, כל אחד אבוד במציאותו האומללה שלו, שמגלים במקרה ובנפרד שער לעולם אחר משלנו. הם נלחמים בדרקון ומצילים את העולם, רק כדי לחזור ולמצוא את עצמם, ביחד. נפלא עד דמעות.

14. "שעת התה הארוכה והאפלה של הנפש", דגלאס אדאמס, הוצאת כתר

מעט אחרי שניטשה הכריז שאלוהים מת התחילו האלים הנורדיים להיכנס לצרות. ללא מאמינים, הם נאלצים לעשות עסקאות מלוכלכות עבור סדינים נקיים, למכור את נשמתם לפרסומאים, והגרוע מכל, להזדקק לעזרתו של דירק ג'נטלי, הבלש ההוליסטי היחיד בעולם. מטורף, מבולגן ומצחיק לחלוטין.

15. "לעולם-לא-עולם", ניל גיימן, הוצאת אופוס

פנטסיה אורבנית אפלה של יוצר הקומיקס המופתי "סנדמן". עלילה מעוררת הערצה, צמרמורת וצחוק חליפות. ריצ'ארד מהייו, צעיר לונדוני תמים, נסחף אל תוך הרפתקה מסחררת בלונדון הדמיונית של מטה, שבה יש אבירים של ממש בנייטס ברידג', רועים מאיימים בשפרדס' בוש, מלאכים נפולים, ואת זוג הרוצחים המדהימים והמצחיקים ביותר בספרות.

16. סדרת "שיר של אש ושל קרח", ג'ורג' מרטין, הוצאת אופוס

מרטין הוא איש אכזר ומוכשר באופן מעצבן במיוחד. הוא כותב עלילות מלחמה ופוליטיקה קשוחות, מורכבות ומעולות, כשהוא לוקח את השראתו מ"מלחמות השושנים" ההיסטוריות. אין לו שום בעיה להרוג את גיבוריו החביבים ביותר במגוון דרכים משונות באמצע הספר, ולהציף את הקוראים בארוחות מרובות מנות, הרג, ביזה שוד ואונס. האיש שמציא את הרעים הטובים ביותר ואת הפנטסיה הטובה ביותר כיום.

17. "מעוף הדרקון", אן מק-קאפרי, הוצאת מעריב

פנטסיה נפלאה המבוססת באופן רופף על יסוד מד"בי עמום. בעולם הדרקונים של פרן, מוצאת את עצמה לסה היפייה והעשייה ללא-חת במרכז של מלחמה נגד כוח המאיים להשמיד את עולמה. דרקונים, נקמת דם, אומץ ואהבת אמת. עובד תמיד.

18. טרילוגית "הרואים למרחוק", רובין הוב, הוצאת אסטרוטלוג

להוב יש זמן והיא מושכת אותו ורוקמת ממנו לאט ובאהבה עולם מכושף, מפורט ומפלא שנשקף מבעד לעיניו של פיץ - ממזר מלכותי ומתנקש מקצועי. הזמנים רעים (ומתי הם לא?), עתיד הממלכה בסכנה (כתמיד), אבל הוב מצליחה לעשות את זה אחרת. איטי, מדכא להפליא ומצויין.

19. "בשורות טובות", ניל גיימן וטרי פראצ'ט, הוצאת אופוס

לבנו של השטן יש בעיות. הוא בן 11, הכלב שלו הוא יצור מהגהנום והארמגדון, המלחמה הסופית בין הטוב והרע, עומדת להתרחש בשבת. תוסיפו לזה צייד מכשפות כושל, מלאך חבלה כופר, את ארבעת פרשי האפוקליפסה המעודכנים, ואת נבואותיה של מכשפה מתה ותתחילו לקבל מושג על הספר המצחיק נורא הזה, פרי דמיונם המופקר של גיימן ופראצ'ט, שהוא לפנטסיה מה שאדאמס הוא למד"ב.

20. "טיגאנה", גאי גבריאל קיי, הוצאת אופוס

קיי אוהב פתוס. הגברים שלו הם גברים אמיתיים, הנשים, נשים אמיתיות, והמלחמות...נו, טוב. הבנתם את הרעיון. לקיי יש יד קלה על בלוטת הדמעות של הקוראים, אבל מי שצליח לקרוא את סיפור האהבה הגדול מהחיים הזה, שעוסק בתשוקה למולדת שנעלמה, בלי להזיל דמעה, הוא בעל לב של אבן. הספר עתיד לצאת בחודשים הקרובים. צפו לסקס משובח, נבל מוצלח וסוף טוב מובטח.

21. "מקום המתים", שון סטיוארט, הוצאת אופוס

ספר שמגדיר מחדש את המושג "אפל". גיבור ששמו דנטה והוא מלאך בעל כורחו, הרדוף על ידי חזיונות קודרים של מותו שלו. עולם שרוטט מרוב מוזרות אמיתית, ופנטסיה שלא דומה לשום דבר אחר.

22. סדרת "אמבר", רוג'ר זילאזני, הוצאת עם-עובד

לזילאזני יש אובססיה עם גיבורים בעלי כוחות על שמשחקים בחייהם של בני תמותה פשוטים. העיקרון הזה מתבטא במלואו בסדרת הספרים על אמבר, הממלכה הקסומה, האמיתית והיחידה, שכל האחרות הן רק צללים שלה. נסיכי אמבר הקרועים במלחמות ירושה, גוררים את כל העולמות אל קלחת מבעבעת בכשפים, קללות וקללות נגד, קלפי טארו ומריבות משפחתיות. כמו יום שבת רגיל אצלי בבית.

23. "ספר הגולגלות", רוברט סילברברג, הוצאת לדורי

הומו, יהודי, נער חווה מקנזס ובן עשירים נוסעים למדבריות אריזונה, וזו ממש לא בדיחה. סיפרו המצויין של סילברברג בנוי למקהלה של ארבעה קולות, ארבעת הנערים היוצאים בעקבותיו של כתב יד עתיק למצוא את האלמוות. המכשול היחיד הוא שרק שניים מהם יוכלו לזכות בו. מי ימות ומי יחיה לנצח? נא להתחיל להמר, גבירותי ורבותי.

24. "מרשעת", גרגורי מגויר, מאנגלית: מאירה לבנת, הוצאת הד ארצי

עזבו לרגע את דורותי המתקתקה וחבריה המעצבנים בצד והיכנו לראות את עוץ האמיתית, בספר שמביא לכם את הביוגרפיה השלמה של המכשפה הרעה (או שלא) מן המערב. מגויר יצר אגדה חלופית, אפלה ומהפנטת על הצד האחר של האגדה ועל הפסיכולוגיה של הרוע. אנחנו כבר לא בקנזס, טוטו.

25. שלושה לבבות ושלושה אריות, פול אנדרסון, הוצאת עם-עובד

אנדרסון, שהצטרף ללוחמים המהוללים של וולהאלה לפני שבועיים, המשיך להשתמש במכונת כתיבה כמעט עד מותו. הוא טען שאין לו זמן ללמוד כיצד להשתמש במחשב, ומה שהעסיק אותו היה יצירת גיבורים. לוחם המחותרת הולגר קרלסון מועבר באורח מיסטי לעולם האגדות, בכדי ללבוש את דמותו של הגיבור המיתי, הולגר דנסק, ולהציל את העולם. אחד מהמופלאים בגיבורים שיצר, ואחד המופלאים שיש.